

מצורע

ועכצ"ל שלדעתו של רש"י עיקר הלימוד הוא מן התיבות "זאת תהי' תורת המצורע", אלא שאין בתיבות אלו לבדן כדי להכריח פירושו, ולכן מוסיף "וגו'" לרמז גם על סיום ה"כתוב "ביום טהרתו", והיינו שהתיבות שמעתיקן בצירוף (מש"נ בהמשך ה"כתוב הנרמז ב) ה"וגו'" מלמדין "שאין מטהרין אותו בלילה".

וצלה"ב:

- (א) למה לא פרש"י בפשטות — שהלימוד דאין מטהרין אותו בלילה הוא מ"ביום טהרתו", ובפרט שכן הוא בתו"כ¹ (וכ"ה משמעות הגמרא²)?
- (ב) לאידך: איך נלמד זה מן התיבות "זאת תהי' תורת המצורע"³?

גו"ש "תורה — תורה" שבמגילה שם לענין השקיית סוטה (כורך הש"ס בכ"מ להביא יותר מלימוד אחד להלכה אחת). ולהעיר: עפ"י זה מוכח דגם מילתא דאתיא בגו"ש טרח וכתב לה קרא (ראה השקו"ט בזה — הובא בשו"ת כללים מערכת מ"ם כלל כז).

(4) כאן.

- (5) מגילה שם — ראה לעיל הערה 3.
- (6) ופשט שאין לומר דכוונת רש"י היא להגו"ש "תורה — תורה" (כנ"ל הערה 3) — כי (נוסף דלפי"ז לא הו"ל להעתיק רק תיבת "תורת", הרי) לא נזכרה כלל בפרש"י. גם: ע"ד הפשט יתור דתיבת "תורת" — לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל כו" (פרש"י ר"פ צו). ועד"ז בנדו"ד "תורת המצורע" פירושה "תורה אחת לכל המצורעין".

א. מן הכתוב (בתחלת פרשתנו) "זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו גו'" מעתיק רש"י את התיבות "זאת תהי' תורת המצורע וגו'" ומפרש: מלמד שאין מטהרין אותו בלילה.

ופירשו המפרשים⁴: שכוונתו של רש"י⁵: היא: "ביום (טהרתו)" שב"ה התיב — שרש"י מרמזה ב"וגו'" — מיותרת היא, ולכן מפרש שתיבה זו באה "ללמד שאין מטהרין אותו ב"לילה".

אבל קשה לפרש כן: (א) רש"י מעתיק מן הכתוב "זאת תהי' תורת המצורע" שאינן שייכות כלל לפירוש זה⁶. (ב) דוקא תיבת "ביום" (ש"רק) אותה מפרש, מרמזה ב"וגו'":!

- (1) רא"ם, באר מים חיים (על פרש"י), ועוד.
- (2) לכאור' אפ"ל שמעתיקן לציין התחלת הסדרה — אבל אינו, כי [נוסף לזה שבנדו"ד: (א) לפי פרש"י⁷ שם פרשתנו הוא "זאת תהי'" (פרש"י תוריע יג, ח), ולא הו"ל להעתיק גם "תורת המצורע", (ב) ועיקר: הקושיא במקומה עז' מדת — למה לא מעתיק תיבת "ביום" שעלי' קאי פירושו?]

כמדובר כמ"פ, מזה שבכו"כ פרשיות (ככפ' וארא וקדושים) לא כתב רש"י שם הסדרה בתחלתה מוכח דלא נחית לציין מקום התחלת הסדרות בפירושו עה"ת.

- (3) משא"כ בתוי"כ כאן שמעתיקה. וכ"ה פשטות כונת הגמרא במגילה (כא, א) — ומ' שמואב שם גם התחלת הכתוב "זאת תהי' תורת המצורע" (וכן בתוי"כ התיבות "תורת המצורע") — י"ל שמרמז גם לה.

(*) כתבתי עה"פ. ורש"י א"צ להביאו כי סומך על מה שפירש לעיל (ר"פ צו) "שכל תורה לרבות כו'".

(*) וכ"ה להרס"ג והרמב"ם — נסמן בלקויש ח"ז שיחה א' לפ' מצורע בתחלתה.

בכורות הרי היתה "בחצי הלילה" יי, מוכח מזה דתיבת "יום" [ואפילו במקום שלכא' מיותרת היא — כב' נדו"ד, וככפסוק "ביום הכותי גו'"] אינה דהול"ל "בהכותי כל בכור גו'"] אינה שוללת לילה, כי פירושה כל המעל"ע. ד. אולם (יתור) תיבות "זאת תהי' תורת המצורע" מלמדנו ד"ביום טה' רתו" הנאמר לאח"ז מובנו ביום דוקא ולא בלילה:

תיבות אלו כולן לשונות של דיוק הן, מדגישות (פרטי) הענין שבו הן מדברות, ושוללות את הפכס:

"זאת" (או "זה") — מציין דבר מבורר ומדויק, וכפרש"י עה"פ יי "זאת אות הברית": הראהו הקשת; עה"פ יי "החדש הזה" פרש"י: הראהו לבנה, ועד"ז בכ"מ יי.

"תהי'" — משמעותה (ככ"מ יי) "בהויתה תהא".

"תורת" פירושה הוראת דינים — "תורת" הענין והלכותיו, האופן שבו דוקא צריך לקיימו יי.

(12) בא יב, כט.

(13) נח ט, יו.

(14) בא יב, ב.

(15) ראה פרש"י בשלח טו, ב. שמיני יא, ב. ועוד.

(16) ובענין זה עצמו — ראה מנחות (ה, א, יט, א, כז, א) אבל ברש"י כאן לא העתיק דרשה זו — וראה רש"י בהר כה (יא"ב) דמדויק ופי' "תהי'" השני, אבל לא הראשון. ואכ"מ. וראה לקמן ע' 133 הערה 23.

(17) להעיר ממש"נ (ס"פ שמיני) "זאת תורת בהמה ג' להבדיל בין הטמא ובין הטהור" ופרש"י: בין נשחט חציו של קנה ונשחט רובו — די"ל אשר לכן מקדים

(ג) למה דייק רש"י והוסיף "מלמד (שאינן מטהרין כו')?"

ב. והביאור בזה:

מה שקשה לרש"י בכתוב הוא: לכא' תיבות "זאת תהי' תורת המצורע" מיותרות הן, דהרי מובן מעצמו שהמדובר יהי' במצורע, מכיון דפרשה זו באה בהמשך לפרשה הקודמת ש' נאמרו בה דיני טומאת המצורע, וע"ז קאי — בפרשתנו — "ביום טהרתו"?

ולתרץ קושיא זו מעתיק רש"י תי' בות "זאת תהי' תורת המצורע וגו'" ומפרש: מלמד שאין מטהרין אותו בלילה, והיינו, שתיבות אלו באו ללמד דין זה (כדלקמן ס"ד).

ג. ולמה אינו מוכיח מ"ביום טה' רתו" שאין טהרתו בלילה:

בפשוטו של מקרא "יום" (כשלא נכתב ביחוד — בניגוד ל"לילה") אין מובנו שולל לילה, כי אם פי' כל המעל"ע, היום והלילה, כמפורש "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד". הששי; וכן נאמר יי "ששת ימים גו' וביום השביעי תשבת", שפירושו, דכל המעל"ע של השבת אסור במלאכה.

ויתירה מזו: מצינו "יום" בנוגע למאורע שהי' בלילה, כמ"ש יי "ביום הכותי כל בכור בארמ"צ" — ומכת

(7) ראה גם אלשיך ואוה"ח כאן.

(8) ע"ד ההלכה — להעיר מהפלוגתא בשבת (קו, סע"ב). וראה צפתי לכי תשא לא יר. מלבי"ם צו סקי"מ וש"ג.

(9) בראשית א, הלא.

(10) משפטים כב, יב. תשא לד, כא.

(11) במדבר ג, יג. בהעלותך ח, יו.

אבל עפ"י הנ"ל, דבפשש"מ אין תיבת "יום" שוללת לילה, קושייתם מעיקרא ליתא: לפי פרש"י עה"ת — לימוד ע"ד הפשט — אין להוכיח ממש"נ "ביום צותר" דאין מביאים קרבנות אלא ביום* (נוסף על העיקר — דבפשש"מ הפי' הוא ביום שנצטווה להביא הקרבנות, ולא הבאתם בפועל — ולכן לא הביא רש"י בפירושו דרשת התו"כ הנ"ל) ואיצטריך לימוד מיוחד "שאין מטהרין אותו בלילה".

ז. ועפ"י יתבאר מה שבגמרא** (כשלמדו זטהרת המצורע כשרה כל היום דכתיב "זאת תהי' תורת המצורע ביום טהרתו") פרש"י: "לטהרת ה' מצורע — בצפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת" — דלכא"ו א"מ: א) מאי קמ"ל, הרי מפורש בקרא מהי "טהרת המצורע", ב) למה משמיט ה' קרבנות שחייב להביא לטהרתו, ג) הו"ל לרש"י לפרשו תיכף על המשנה שם: כל היום כשר... ולטהרת ה' מצורע?

אלא דבא לתרץ קושיא הנ"ל: לכא"ו למה צריך לימוד מיוחד "דביום טהרתו" ביום דוקא, הרי (ע"ד ההלכה) אין מקריבין קרבן בלילה כמ"ש "ביום צותר"*** — ולכן מפרש ומדייק דהלי-

שמוה מובן כי הנאמר לאח"ז — הוא בדיוק ובדוקא, ובמילא גם "ביום טהרתו" מדויק — ביום דוקא — "שאין מטהרין אותו בלילה".

ה. עפ"י מובן דיוקו של רש"י (א) להעתיק התיבות "זאת תהי' תורת המצורע", (ב) לרמז תיבת "ביוב" רק ב"גו", (ג) דיוק לשונו "מלמד שאין מטהרין כו'":

רש"י מדגיש דהא "שאין מטהרין אותו בלילה" מלמד אותנו (לא הנאמר בכתוב "ביום טהרתו" — כי ע"ד הפשט אין תיבת ביום שוללת לילה, כנ"ל בארוכה — כ"א) הנאמרו** "זאת תהי' תורת המצורע (שמוה למדים אשר ה' וגו'", "ביום", הוא מדויק — ובמילא "מלמד שאין מטהרין אותו בלילה".

ו. עפ"י תתורץ בפשטות קושיית המפרשים** על פרש"י דילן: ל"ל לימוד מיוחד "שאין מטהרין אותו ב' לילה", הרי אא"פ שתהא טהרתו של מצורע בלילה מכיון שא' מעניני טהרתו הוא הבאת קרבן, ואין הלילה כשר להקרבת קרבן, כהדרשא בתו"כ** עה"פ** "ביום צותר" — למדנו לכל הקרבנות שאין כשרים אלא ביום?

הכתוב "זאת תורת" כיון שדיני' תלוין בחוט השערה (פרש"י קדושים כ, כה). ולהעיר מקס"ד דגמרא (מנחות יט, א): כל מקום שנאמרה תורה כו' לעכב. (18) ומעתיק גם תיבת "המצורע" — היינו שעניני "המצורע" מווייקים.

(19) ש"ח כאן (וכותב ע"ז "מצאתי").
(20) יהובא בובחים צה, א. וש"נ וכן במגילה כ, ב.

(21) צו ז, לת.

* (21) וצ"ע מפרש"י בא יב, ב ד"ה "הזה": וכיצד הראהו והלא לא הי' נזכר עמו אלא ביום שנאמר ויהי ביום דיבר ה', ביום צותו, מן היום אשר צוה ה' וכו'.
(22) מגילה כא, א.

* (22) ומ"ביום השמיני" (שבת קלב, א). וגם להגירסא בר"ג גאון שם "קשיא" — ידוע הכלל (ראה בהנפמן שד"ח כללים מערכת קר"ף כלל ל) שקשיא אינה תיבתא.

מפשות לשון הגמ' והתו"כ משמע שהדיוק הוא שהטהרה צ"ל ביום דוקא, ולכן אם נמשכה טהרתו בזמן שאינו יום, לא עלתה לו טהרה מאחר שלא היתה ביום; לרש"י שכותב "שאין מטהרין אותו בלילה" אם תימשך טהרתו בזמן ביהש"מ כשירה כיון שלא היתה בלילה.

והטעם י"ל: נת"ל דע"ד ההלכה, "יום" בכ"מ — עכ"פ ברובו (כולל גדו"ד) משמעותו יום דוקא (ולא לילה), ולכן ממש"נ "ביום טהרתו" מובן ש"הטהרה צ"ל ביום דוקא. משא"כ ע"ד הפשט, דתיבת "ביום" עצמה משמעותה כל המעל"ע (גם לילה), אלא שיתור התיבות בהכתוב "מלמד שאין מטהרין אותו בלילה", לכן די למיעוטי רק לילה (ולא למעט גם הזמן דביהש"מ).

ט. בפנימיות הענינים, הביאור ל' הקדמת התיבות "וזאת תהי' תורת ה' מצורע" לפרשת טהרת המצורע:

מבואר בלקו"ת דמצורע ענינו מוציא שם רע, שמוציא וממשיך שמות (— אותיות וכלים) דקליפה, ולכן תי' קונו הוא ע"י עסק התורה, שהיא בחי' —

(ולכן "ספק הקב"ה אומר טהור" (ב"מ פו, א) — אף דספיקא דאורייתא לחומרא, ע"ש) — את"ל דגם לאפוקי מטובאנו צ"ל ידועה דוקא (ויל"ע ברמב"ם ה' טומאת צרעת ספ"ב, ובנ"כ שם, ובפ"ו ה"ה ואל"ף, וראה ר"ש ספ"ד דנגעים, מל"מ פ"ב שם בתחלתו) דכמו דלא אמרינן בזה הכלל דספיקא ל' חומרא — כך ל"ג גם ענין דחוקה — הרי כיון שאין ידועה שלא עשה כדיון טהור.

(24) פרשתנו כה, סע"ד ואל"ף.

מוד מפסוק דילן דטהרת המצורע ביום, הוא (לא לענין הקרבנות שמביא לטהרתו, אלא) רק לענין ה"צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת" שא"א ללמוד מ"ביום צותו".

ה. מהענינים מופלאים ע"ד ההלכה שבפרש"י זה:

הלימוד דטהרת המצורע צ"ל ביום דוקא, נדרש בגמרא ותו"כ בצד ה' חיובי: "כל היום כשר . . ולטהרת המצורע", "מלמד . . וטהרתו ביום"; ואילו רש"י בפרשתנו משנה ומדייק לכתוב בצד השלילי: מלמד שאין מטהרין אותו בלילה.

ונפ"מ לדינא, כאשר נמשכה טהרתו (פרט המעכב בה) בזמן שאינו לא יום ולא לילה — בין השמשות ":

23) הנפ"מ שבפנים הוא להסברא דבי' הש"מ הוא מציאות בפ"ע — לא יום ולא לילה. ועד"ל להסברא שהוא מורכב משניהם; לפי הסברא * שהוא ספק יום ספק לילה (ראה בכ"ז לקו"ש ח"ד ע' 1223 ובהנסמן שם), ה"ז ספיקא דאורייתא ותלוי בהדעות אם אזלינן לחומרא מה"ת או מד"ס (נסמנו בשו"ת כללים מע' ס כלל ט' וי"ד, ועוד. וראה לקו"ש ח"ז ע' 71 ואילך בדעת רש"י — דאזלינן לחומרא מה"ת).

או י"ל ע"פ המבואר בלקו"ת (תוריע כה, א) דבנגעים "בידיעה תליא מילתא"

(*) ואולי י"ל ג"כ עוד טברא דכולהו איתנהו ב"י, דביהש"מ יש ג' ענינים: א) לא יום ולא לילה, ב) יום ולילה, ג) ספק יום ספק לילה. להעיר מצפ"ע כלי התוהמ"צ מע' ביה"ש וש"ג.

ולעיר מכו' ואנדרוג'נוס (בכורים פ"ב, שם פ"ד), ואכ"מ.

שמות דקדושה כמרו"ל יי "כל התורה שם רע" לבחי' "שם טוב" — שמות כולה שמותיו של הקב"ה. ואותיות דקדושה.

וזהו הטעם למש"נ בתחלת פרשת טהרת המצורע "זאת תהי' תורת ה' מצורע", כי עיקר תיקונו של המצורע הוא (לא ע"י "והובא אל הכהן גו'"), כ"א) ע"י (עסק ה)תורה (תורת ה' מצורע"), שהיא היא המהפכת בחי' אלא שבכדי ש"תורת המצורע" תהי' כדבעי למיהוי, שתורתו תהי' בביטול — דדוקא עסק התורה באופן זה פועל תיקון להמצורע — צ"ל "והובא אל הכהן", כי הוא הממשיך "אור אבא" — ענין הביטול.

(25) רמב"ן בהקדמתו עה"ת ע"פ זח"ב פז, א.

(משיחת ש"פ מצורע, תשכ"ה)

א ח ר י

הציווים גזירות האמורים להלן. ומוסיף רש"י פירוש שני: שמכיון שסופן לנתק בעריות, לכן בא עליהם בגזירה וכו'.

אמנם יש להבין בזה:

(א) בתחילת פ' וראא (עה"פ וידבר אלקים אל משה ויאמר אליו — אני ה'". שגם בו יש להקשות כנ"ל, מהו החידוש באמרו "אני ה'") כבר פרש"י "ויאמר אליו אני ה' — נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפניו וכו' וב- לשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע וכו' נאמן ליתן שכר" — וא"כ, מובן שכהה יש לפרש גם בפסוק דילן: "אני ה' — נאמן ליפרע" ו"נאמן לשלם שכר", ובפרט שרש"י בעצמו מדגיש שם "ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות" — אעפ"כ: (א) מדייק רש"י בזה כאן עוה"פ י, (ב) ועיקר: מפרשו

א. רש"י בפירושו על הפסוקים: "דבר אל בני ואמרת אליהם אני ה' אלקיכם, כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו וגו'" מעתיק את התיבות "אני ה'א" ומפרש: "אני הוא שאמרתו בסיני: אנכי ה'א וקבל- תם עליכם מלכותי מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר גלוי וידוע לפניו: שסופן לנתק בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזירה, אני ה'א, דעו מי גוזר עליכם, דיין להפרע ונאמן לשלם שכר".

הביאור הפשוט בפרש"י הוא: לכאור- רה אי"מ מהי הכוונה בציווי זה שמשה ידבר אל בני ויודיעם כי "אני ה' אלקיכם" — מה החידוש בזה לאחר שהוציאם הקב"ה ממצרים, ונתן להם את התורה וכו' ומבאר רש"י שלא נאמר זה כענין בפ"ע, כ"א בתור הקדמה למה שכתוב אח"כ — שמכיון שקבלתם מלכותי במ"ת, עליכם לקבל

(1) פרשתנו ית, ב"ב

(2) יתרו כ, ב.

(3) מה שרש"י דייק לכתוב (להעתיק* גם) "לפניו" — כי (גם לפי פשוט הענינים) מובן שאם ה' ידוע דבר זה גם לבניי (בכל הזמנים), הרי זה סותר ענין הבחירה, ולכן מוכרח לכתוב "לפניו", ואף שלא למדנו עדיין מ"ש (נצבים ל, יט) "ובחרת בחיים", מ"מ הרי מכללות הענין דשכר ועונש שנאמרו הרבה פעמים לפני פרשת אחרי, מובן שישנו ענין הבחירה, דאם אינו עושה בבחירתו למה יתנו לו שכר או עונש.

(4) כדמוכח מהלשון "רבי אומר וכו' " ולא "אמר רבי".

(5) ומה שבכ"מ מפרש רש"י פי' "אני ה' " — פעם נאמן לשלם שכר ולהפרע; ופעם פירוש אחר) — הרי מובן שצ"ל הכרת בכל מקום ומקום לזה (היינו או לשלול אפשריות פי' אחר; או שיש הכרת לפרש באופן אחר).

(6) ואין לתרץ שמכיון שכאן מוסיף "אלקיכם", אינו דומה למ"ש בתחלת פי' וראא, כי בפשטות גם אז אפשר לפרש כן, ומה שפעם מוסיף "אלקיכם" — כ"ה דרך הכתובים. ומוכרח לומר כן, כי בב' פסוקים שלאחזי ג"כ מסיים "אני ה' אלקיכם", ולא פרש"י מאומה, ועד"ז בס"פ אחרי, ועוד

(*) גירסתנו בתו"כ: לפני מי שאמר והי' העולם.